

تأثیر راهبردهای فراشناختی بر روی پیشرفت تحصیلی و خلاقیت دانش‌آموزان پسر دورهٔ راهنمایی

شهرستان تنکابن

فرزاد عباس نژاد^{۳۳} - علی مجدی^{۳۴} - سحر شهری^{۳۵} - مریم آور^{۳۶}

چکیده

مقدمه و هدف: هدف این پژوهش بررسی تأثیر آموزش راهبردهای فراشناختی بر پیشرفت تحصیلی و خلاقیت دانش‌آموزان دوره راهنمایی شهرستان تنکابن می‌باشد. در این پژوهش به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال هستیم که آیا آموزش و فراگیری راهبردهای فراشناختی عملکرد دانش‌آموزان را در زمینه تحصیلی و خلاقیت افزایش می‌دهد یا نه؟

روش کار: در این پژوهش از یک طرح آزمایشی دو گروهی با پیش‌آزمون و پس‌آزمون استفاده شد. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش‌آموزان پسر سال دوم مدرسه راهنمایی که در سال تحصیلی 85-86 در مدارس شهرستان تنکابن مشغول به تحصیل بودند. برای انتخاب نمونه 50 نفری پژوهش از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شد و پس از انتخاب آزمودنی‌ها، آنها به دو گروه 25 نفری تقسیم شده و به صورت تصادفی در دو گروه آزمایشی A و کنترل B جایگزین شدند. گروه A یا گروه آزمایشی در طول دوره آموزش راهبردهای فراشناختی را فرا گرفت و گروه کنترل به شیوه سنتی به مطالعه متون و کتب درسی مشغول بود.

بحث و نتیجه‌گیری: نمرات گروهها در پیش‌آزمون و پس‌آزمون از طریق مقایسه میانگین‌ها تحلیل شد. نتایج بیانگر افزایش میانگین پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون در گروه آزمایشی است به عبارت دیگر، آموزش راهبردهای یادگیری فراشناختی موجب پیشرفت تحصیلی و خلاقیت دانش‌آموزان در گروه آزمایشی شده است.

⁸² - کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی و مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن

⁸³ - عضو باشگاه پژوهشگران جوان

⁸⁴ - عضو باشگاه پژوهشگران جوان و دانشجوی رشته روانشناسی بالینی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن

⁸⁵ - عضو باشگاه پژوهشگران جوان و دانشجوی رشته مامایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن.

مقدمه:

اغلب نظریاتی که در طول تاریخ روانشناسی بوجود آمده‌اند سعی در توضیح رفتارهای انسان داشته‌اند. هر کدام از این نظریه‌ها از دیدگاه خاص خود به این پدیده‌ها می‌نگرند. هر نظریه قبل از پرداختن به وظیفه اصلی خود (تبیین) در ابتدا پیش فرضهایی را به صورت حقایق مطلق و جامع طرح‌ریزی و قبول می‌کند و این فرض‌های اولیه هستند که همچون شالوده و اساسی تبیین‌های بعدی بر روی‌شان قرار می‌گیرد. (یوسفی، 1380)

روانشناسی رفتاری به عنوان یکی از قدیمی‌ترین رویکردهای روانشناسی در تبیین رفتار آدمی پیش فرض جعبه سیاه را برای ذهن انسان مطرح کرد و به این ترتیب توانایی و ویژگیهایی منحصر به فرد ذهن سال‌ها از نظر پنهان ماند. این وضعیت تا اواسط قرن بیستم ادامه داشت. با مطرح شدن سوالات جدید در مورد توان یادگیری انسان، روانشناسی رفتاری ضعف خود را در پاسخگویی به این سوالات نشان داد و به تدریج سلطه روانشناسی رفتاری بر حیطه تبیین رفتاری پایان یافت و رویکرد شناختی جای آن را گرفت. گسترش و تحول رویکرد شناختی در روانشناسی موجب شد که روان‌شناسان در تبیین فرآیند یادگیری به ساختارها و اعمال ذهنی توجه کنند. این رویکرد به کلی آگاهی و درک ما را نسبت به پدیده یادگیری تغییر داد، یعنی به جای این که یادگیری را فقط وابسته به آنچه معلم ارائه می‌کند بدانیم، آن را مبتنی بر اطلاعات ارائه شده و نیز چگونگی پردازش این اطلاعات در سیستم شناختی فراگیر در نظر می‌گیریم. (یوسفی، 1380)

کارداش و املوند1 (به نقل از وار و داوونینگ 2000) در تعریفی که از راهبردهای یادگیری ارائه داده‌اند، راهبردهای یادگیری را این گونه تعریف کرده‌اند، فعالیتهای آشکار و پنهان پردازش اطلاعات که در هنگام رمزگردانی به وسیله یادگیرندگان برای تسهیل در اکتساب، اندوزش و بازیابی صحیح اطلاعاتی که قبلاً یاد گرفته شده است به کار گرفته می‌شود. لورنجو3 (1994) معتقد است که میزان موقعیت دانش‌آموزان در تکالیف یادگیری بستگی به کاربرد مؤثر راهبردهای یادگیری دارد. استفاده از راهبردهای یادگیری ویژه در خلال یادگیری می‌تواند فرآیند یادگیر، نتایج و عملکرد یادگیری را تحت تأثیر قرار دهد.

صاحب نظران روان‌شناسی تربیتی، راهبردهای یادگیری را به انواع مختلفی تقسیم کرده‌اند. فلاول؛ 4 ترجمه ماهر، (1377) راهبردهای یادگیری را در قلمرو شناخت به راهبردهای شناختی و فراشناختی تقسیم می‌کند و معتقد است که راهبردهای شناختی برای تسهیل یادگیری و تکمیل تکالیف به کار می‌روند در حالی که راهبردهای فراشناختی به منظور بازبینی این پیشرفت مورد استفاده قرار می‌گیرند. به عبارت دیگر فلاول بیان می‌کند که راهبردهای شناختی جهت پیشرفت و دستیابی به اهداف شناختی مورد استفاده قرار می‌گیرد و راهبردهای فراشناختی جهت نظارت بر این فرآیند بکار گرفته می‌شود.

در سالهای اخیر خلاقیت یکی از محورهای مورد بحث در آموزش و پرورش بوده است با توجه به این نکته که بایستی روند آموزش در فراگیران روندی پویا باشد. استفاده از راهبردهای فراشناختی، دانش‌آموزان را وادار می‌کند تا فعالانه در امر آموزش شرکت کنند، تفکر کنند و ایده‌های بکر ارائه نمایند.

ابراز ایده‌هایی که هم مربوط و هم غیرمعمول باشد و دیدن آنچه که در ورای واقعیت کنونی نهفته است به جای اینکه فراگیران فقط از آموزگار و یا کتابهای خویش دانش را فرا گیرند، بتوانند آنچه را که خود می‌آموزند دوباره با هم ترکیب کنند و محصولی نویی ایجاد کنند.

بر این اساس پژوهش حاضر به بررسی تأثیر آموزش به کمک راهبردهای فراشناختی به شکل آموزش در گروه‌های کوچک می‌پردازد و بدین طریق هم به ظرفیت‌های یادگیری افراد فراگیر توجه می‌کند و هم از نیروی ناشی از تعامل افراد در یک گروه بهره می‌برد امید است نتایج این تحقیق افق و روزنه‌ی جدیدی را برای معلمان در فرآیند آموزش و برای محققان در فرآیند تحقیق باز کند.

روش انجام تحقیق:

روش به کار برده شده در این تحقیق روش آزمایشی است. همانطور که می‌دانیم این روش دقیق‌ترین شکل پژوهش است که به منظور پیدا کردن رابطه علت و معلولی بین دو یا چند متغیر به کار برده می‌شود (دلاور، 1375)

طرح آزمایشی این تحقیق، از نوع طرح آزمایشی پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل است. این طرح توانایی کنترل عواملی مانند رخدادهای همزمان با اجرای تحقیق و رشد را دارد، علاوه بر این چون گروهها به صورت تصادفی انتخاب و جایگزین می‌شوند، گزینش، بازگشت‌های آماری و کنش متقابل بین گزینش و رشد نیز کنترل می‌شود. در ابتدا داده‌ها توصیفی در جداول و نمودار ارائه شد و برای آزمون فرض از روش t مستقل براساس نمرات افتراقی بکار گرفته شده است (با نرم افزار SPSS).

جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش‌آموزان پسر سال دوم راهنمایی که در سال تحصیلی 85/86 در مدارس راهنمایی شهرستان تنکابن مشغول به تحصیل می‌باشند.

برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای استفاده شد. در روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از خوشه‌ها به جای افراد به عنوان واحد نمونه‌گیری استفاده می‌شود. به این معنی که از کلاس، مدرسه، یا منطقه آموزشی به جای فرد به عنوان واحد نمونه‌گیری استفاده می‌شود. دلاور (1375) درباره این روش نمونه‌گیری بیان می‌کند که: «در نمونه‌گیری خوشه‌ای واحد اندازه‌گیری فرد نیست، بلکه گروهی از افراد هستند که به صورت طبیعی شکل گرفته‌اند و گروه خود را تشکیل داده‌اند» (ص 110)

استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای در این پژوهش به این گونه بود که از بین مدارس راهنمایی پسر در شهرستان تنکابن یک مدرسه راهنمایی به صورت تصادفی انتخاب شد. سپس فهرست اسامی تمامی دانش‌آموزان سال دوم که تعداد آنها 120 نفر بود، تهیه شد و از بین این فهرست 50 نفر به صورت تصادفی انتخاب شدند. این تعداد به دو گروه A و B تقسیم شدند. گروه A؛ 25 نفر است که تحت آموزش راهبردهای فراشناختی قرار گرفت گروه B نیز 25 نفر است که به شیوه سنتی به مطالعه و یادگیری دروس آموزشگاهی پرداخته است.

پس از اخذ مجوزهای لازم برای اجرای پژوهش به منظور انتخاب آزمودنی‌ها به مدرسه مورد نظر مراجعه شد و 50 نفر از دانش‌آموزان کلاس دوم راهنمایی بصورت تصادفی انتخاب شدند. سپس این 50 نفر بصورت تصادفی به 2 گروه 25

نفر در گروه‌های آزمایشی و گواه جایگزین شدند. بعداز مشخص شدن گروه‌ها به بررسی میانگین نمرات ترم گذشته، تمامی آزمودنی‌ها پرداخته شد. و از دو گروه آزمون خلاقیت عابدی گرفته شد به منظور تعیین و مشخص کردن پیشرفت تحصیلی و اندازه خلاقیت، برای مراحل بعدی ثبت شد. سپس آموزش راهبردهای فراشناختی عمده که سه دسته می‌باشد شروع شد.

- 1) راهبردهای برنامه‌ریزی که شامل تعیین هدف برای یادگیری و خلاقیت.
- 2) راهبردهای کنترل و نظارت منظور از کنترل و نظارت، ارزشیابی یادگیرنده از کار خود برای آگاهی یافتن از چگونگی پیشرفت خود و زیر نظر گرفتن و هدایت آن است.
- 3) راهبردهای نظم‌دهی، انعطاف‌پذیری در رفتار گیرنده را موجب می‌شوند و به او کمک می‌کنند تا هر زمان که برایش ضرورت داشته باشد روش و سبک یادگیری خود را تغییر دهد.

خلاصه برنامه آموزشی:

برنامه آموزشی راهبردهای فراشناختی در 6 هفته برای گروه آزمایشی هر هفته یک جلسه 2 ساعت بطول خواهد انجامید.

در هر جلسه 3 محور اصلی در نظر اصلی در نظر گرفته شد:

- 1) ارائه توضیحات کامل در مورد موضوعات و مهارت‌هایی که برای آن جلسه در نظر گرفته شده بود.
 - 2) کاربرد آموخته‌های کلاسی توسط آزمودنی‌ها در کلاس بر روی موضوعات درسی.
 - 3) ارائه تمرینات و تکالیف لازم که آزمودنی‌ها بایستی در منزل و کلاس درس آنها را انجام می‌دادند. این تمرینات در جلسه بعدی قبل از شروع درس جدید توسط پژوهشگر بررسی و اشکالات آن رفع گردید.
- جلسات آموزشی براساس برنامه آموزشی با 6 گام متوالی تدوین و اجرا شد. در هر گام پژوهشگر با کسب اطمینان از تسلط آزمودنی‌ها به گام قبلی، به آموزش گام بعدی پرداخت. در زیر به صورت خلاصه برنامه آموزشی ارائه می‌شود.

برنامه آموزشی فراشناختی:

جلسه اول:

در طول این جلسه ابتدا دانش‌آموزان با هم و با مشاور آشنا شده و سپس با مفاهیم و اصول کلی فراشناختی آشنا شدند. توضیح درباره اهداف جلسات و سپس راهبردهای فراشناختی به آنها آموزش داده شد و لزوم رعایت بخش بخش راهبردهای فراشناختی گوشزد شد. پس از پایان بحث در مورد راهبرد موردنظر تمرینهایی انجام شد و همچنین تکالیفی برای دانش‌آموزان تهیه شد که تا جلسه بعدی آنها را انجام و تحویل دهند.

جلسه دوم:

در این جلسه ابتدا با طرح سوالاتی دور نمای هدف‌دار دانش‌آموزان مشخص و توجه داشتن هدف، تصویر سازی ذهنی مثبت و علاقه به موضوع، ایجاد انگیزه، توجه، تعهد و نگرش مثبت به درس توضیح داده شد.

جلسه سوم:

آموزش‌هایی در ارتباط با راهبردهای برنامه‌ریزی درسی، تعیین هدف از انواع مطالعه، تعیین سطح دشواری متن، تعیین سرعت خواندن، پیش‌بینی زمان لازم برای مطالعه، انتخاب راهبرد، سطوح مختلف خواندن از لحاظ سرعت ارائه شد.

جلسه چهارم:

راهبردهای کنترل و نظارت، ارزشیابی از پیشرفت، نظارت بر توجه طرح سوال در ضمن مطالعه و یادگیری، روش‌های طرح سوال، کنترل زمان، کنترل سرعت خواندن و روش علامت‌گذاری در حین خواندن، آموزش داده شد.

جلسه پنجم:

راهبردهای نظم‌دهی، تعدیل سرعت مطالعه، اصلاح یا تغییر راهبردهای فراشناختی، مشخص کردن اشتباهات و از بین بردن آنها آموزش داده شد.

جلسه ششم:

آموزش‌هایی را در رابطه با طرح‌ریزی برای به دست آوردن نتایج و فرضیه‌سازی، ارزشیابی از بازده و پایان کار، نقد دانش فراشناختی خود در مورد مطلب مورد نظر، بررسی و کشف اثربخشی راهبردهای یادگیری در شرایط مختلف و خود تشویقی و خود تنبیهی، ارائه شد.

یافته ها:

جدول 1: نتایج آزمون مقایسه میانگین تفاوت نمرات پیشرفت تحصیلی پیش آزمون و پس آزمون

نتایج آزمون t			آزمون یکسانی واریانس ها		
تفاوت میانگین ها	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t محاسبه شده	سطح معناداری	مقدار F
1/0304	0/031	37/069	2/240	0/038	4/577

جدول 2: آماره های تفاوت نمرات پیشرفت تحصیلی پیش آزمون و پس آزمون

آماره های تفاوت نمرات پیشرفت تحصیلی			حجم گروه	گروه
خطای استاندارد میانگین	انحراف معیار	میانگین		
0/40411	2/02055	1/2088	25	آزمایش
0/21992	1/09959	0/1784	25	گواه

جدول 3: آماره های نمرات افتراقی کل و خرده مقیاس های آزمون خلاقیت در پیش آزمون و پس آزمون

آماره های نمرات افتراقی			حجم گروه ها	گروه های مورد مقایسه	مقیاس های خلاقیت
خطای استاندارد میانگین	انحراف معیار	میانگین			
0/900	4/502	7/12	25	آزمایش	نمره کل خلاقیت
0/377	1/886	2/32	25	گواه	
0/327	1/635	1/56	25	آزمایش	مؤلفه ابتکار
0/129	0/645	0/6	25	گواه	
0/336	1/683	2	25	آزمایش	مؤلفه سیالی
0/170	0/852	0/32	25	گواه	
0/284	1/423	1/88	25	آزمایش	مؤلفه انعطاف پذیری
0/162	0/81	0/64	25	گواه	
0/262	1/314	1/68	25	آزمایش	مؤلفه بسط
0/132	0/663	0/76	25	گواه	

جدول 4: نتایج آزمون مقایسه میانگین نمرات افتراقی کل و خرده مقیاس های آزمون خلاقیت در پیش آزمون و پس

آزمون

نتایج آزمون t				آزمون یکسانی واریانس ها		مقیاس های خلاقیت
تفاوت میانگین ها	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t محاسبه شده	سطح معناداری	مقدار F	
4/8000	0/001	32/175	4/916	0/000	18/442	نمره کل خلاقیت
0/9600	0/010	31/304	2/731	0/000	19/488	مؤلفه ابتکار
1/6800	0/001	35/551	4/452	0/020	5/785	مؤلفه سیالی
1/2400	0/001	38/075	3/785	0/031	4/965	مؤلفه انعطاف پذیری
0/9200	0/004	35/486	3/125	0/009	7/454	مؤلفه بسط

Archive 01

بحث و نتیجه گیری:

نتایج بدست آمده حاکی از آن است که:

فرضیه اول: «آموزش راهبردهای فراشناختی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مؤثر است.» به منظور بررسی فرضیه فوق از آزمون مقایسه میانگینهای مستقل، بین جایگزین تفاوت نمرات پیشرفت تحصیلی دو گروه در پیش آزمون و پس آزمون مقایسه صورت گرفت و پس از آزمون نتایج نشان داد که بین میانگین نمرات افتراقی پیشرفت تحصیلی و دو گروه در سطح معناداری کمتر از 5٪ تفاوت معنی دار است بدین معنی که با اطمینان 95٪ می توان اظهار نمود که نمرات افتراقی گروه آزمایش به نحو معناداری بیشتر از گروه کنترل است که در این صورت فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه آموزش راهبردهای فرا شناختی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مؤثر است مورد تأیید قرار گرفته است.

نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر، تعدادی از پژوهشهای انجام گرفته در داخل و خارج از ایران همسوئی نشان می دهد.

براون و پالینکار در پژوهش خود نشان دادند که آموزش مهارتهای خواندن به کودکان عقب مانده ذهنی موجب برطرف شدن نواقص یادگیری آنها می شود و همچنین این پژوهشگران نشان دادند که آموزش راهبردهای صحیح مطالعه به دانش آموزان دبیرستانی منجر به پیشرفت تحصیلی در آنان می گردد.

و اینستاین و هیوم (1998) نیز در پژوهشهای خود نشان دادند که معلمان می توانند از راه آموزش مهارتهای یادگیری و مطالعه به دانش آموزان خود کمک کنند.

الساندرو و همکاران (2000) تأیید کردند که سطوح بالای دانش فراشناختی با عملکرد مناسب در حل مسئله ارتباط دارد.

اسکات و پاریس (1992) نشان داد که دانش آموزانی که از مهارتهای فراشناخت استفاده می کنند در توانایی خواندن و فهمیدن مطالب جلوتر بودند.

بوفارد - بوچارد و همکاران (1993) در ضمن پژوهشهای خود به این نتیجه رسید که استفاده از راهبردهای شناخت و فراشناخت همواره بر عملکرد و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تأثیر می گذارد.

پالسن (1995) رابطه مستقیم و معناداری بین استفاده از راهبردهای فراشناخت با پیشرفت تحصیلی بدست آورد.

عباباف (1375) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که بین بکارگیری استراتژیهای شناختی و فراشناختی و یادگیری مطلوب رابطه مثبت وجود دارد.

همچنین متولی (1376)، آوانسیان (1377) نشان دادند که آموزش راهبردهای یادگیری و مطالعه در افزایش میزان یادگیری و پیشرفت تحصیلی و توانایی حل مسئله تأثیر مثبت دارد.

همانطور که از نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر و مقایسه آن با دیگر پژوهشهای ذکر شده در بالا برمی آید می توان اینگونه تحلیل نمود که در واقع یکی از علل اصلی عدم پیشرفت تحصیلی یا افت تحصیلی که امروز مبتلا به نظام آموزشی کشورهاست عدم بکارگیری ظرفیتهای بالا و فعال دانش آموزان است آن هم به دلیل عدم استفاده از مهارتهای صحیح فراشناختی و عدم آشنایی دانش آموزان با این راهبردهاست چرا که نظام آموزشی ما به دلیل استفاده از سیستم متمرکز و ارائه بخشنامه های دست و پاگیر و همچنین عدم توجه به یک نظام پویا نه تنها قادر نیست دانش آموزان با عملکرد بالا را بیروبراند بلکه هرروز به روز بر افت تحصیلی دامن می زند. بطور کلی بسیاری از دانش آموزان با اینکه از بهره هوشی بالاتر از متوسط و ظرفیت یادگیری قابل ملاحظه برخوردارند، اما به دلیل خواندن و مطالعه غیراصولی، معنی دار نکردن، عدم استفاده از خلاصه برداری به عدم برنامه ریزی و... نمی توانند پیشرفت تحصیلی مطلوب داشته باشند. (بیابانگرد، 1382)

فرضیه دوم: «آموزش راهبردهای فراشناختی بر خلاقیت دانش آموزان مؤثر است.» به منظور بررسی فرضیه فوق از آزمون t برای مقایسه میانگین های نمرات افتراقی دو گروه مورد بررسی استفاده گردید. پس از انجام آزمون مشخص شد که بین میانگین نمرات افتراقی دو گروه آزمایش و کنترل در نمره کل و تمامی خرده مقیاسهای آزمون خلاقیت تفاوت معناداری وجود دارد بدین معنی که در همه موارد نمرات افتراقی گروه آزمایش به نحو معناداری بیشتر از گروه کنترل است در نتیجه فرضیه پژوهشی مبنی بر اینکه آموزش راهبردهای فراشناختی بر خلاقیت دانش آموزان مؤثر است با اطمینان 99% مورد تأیید قرار گرفت.

در بررسیهای صورت گرفته توسط پژوهشگر، پژوهشی مبتنی بر ارتباط آموزش مهارتهای فراشناختی بر خلاقیت یافت نشد. در تحلیل نتایج بدست آمده می توان گفت که معمولاً دانش آموزان تمایل دارند تا از مهارتهای شناختی و فراشناختی استفاده نمایند و این مهارتها را در خود بهبود بخشند اما در عمل تنها تعداد محدودی از آنها به دنبال بهبود

این مهارتها در خود هستند که به نظر می رسد دانش آموزان خلاق به واسطه ویژگیهای درونی مانند اعتماد به نفس، خودباوری و... تمایل بیشتری دارند تا از این مهارتها استفاده کنند.

بنابراین استفاده از این مهارتها به نوعی برمی گردد به انگیزه و هدف دانش آموزان در دسترسی به اهداف آموزشی چنانکه دانش آموزان با انگیزه بالاتر، تلاش بیشتری می کنند که منتج به عملکرد بهتری خواهد شد و این عملکرد نیز منتج به بکارگیری مرتب این مهارتها می گردد و به صورت عادت درمی آید لذا باعث می شود که دانش آموز از مطالعه لذت ببرد، با تلاش کمتر، بیشتر یاد بگیرد و از کار خود پاداش دریافت کند بنابراین دانش آموز در یک چرخه موفقیت ضمن استفاده از این مهارتها به مفهوم خود تحصیلی بالا نیز دست پیدا می کند که البته همه اینها نیازمند امنیت که دانش آموز از درون انگیزه کافی داشته باشد و همانطور که اشاره شد دانش آموزان با خلاقیت بالا، به واسطه ویژگیهای درونی خود بهتر می توانند در فرایند این چرخه عمل کنند و نتیجه بهتری نیز بگیرند.

منابع و مأخذ:

منابع و مأخذ فارسی:

1. ابراهیمی قوام، صغری (1377)، «اثربخشی 3 روش آموزش راهبردهای یادگیری (آموزش دوجانبه)، توضیح مستقیم و چرخه افکار، بر درک مطلب، حل مسأله، دانش فراشناختی، خودپنداره تحصیلی و سرعت یادگیری دانش‌آموزان دختر دوم راهنمایی معدل پایین‌تر از 15 شهر تهران». رساله دکتری، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.
2. استوار، نگار (1381) «مقایسه اثربخشی آموزش راهبردهای شناختی و فراشناختی بر بهبود عملکرد در تکالیف علوم». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.
3. افروز، غلامعلی، جهشهای تحصیلی یا آفرینش‌های ذهنی. مجله استعدادهای درخشان، شماره 1، بهار 1372.
4. آقازاده، محمد و احدیان، محمد. (1377) مبانی نظری و کاربردهای آموزشی نظریه فراشناخت. تهران: نوپردازان.
5. آوانسیان، اما (1377) «نقش آموزش راهبردهای فراشناختی در درک مطلب و سرعت یادگیری دانش‌آموزان دختر مدارس دوزبانه مقطع راهنمایی شهر تهران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.
6. بست، جان، دبلیو (1371) روش‌های تحقیق در علوم تجربی و رفتاری. (ترجمه پاشما شریفی و طالقانی). تهران: رشد. چاپ اول.
7. بلوم، ب. (1363) ویژگی‌های آدمی و یادگیری آموزشی (ترجمه علی اکبر سیف). تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
8. بهروزی، ناصر، (1376). فراشناخت، تربیت، سال سیزدهم شماره اول.
9. پورافکاری، نصرالله. فرهنگ جامع روانشناسی و روانپزشکی، انتشارات فرهنگ معاصر، تهران 1373.

10. پیرخانفی، علیرضا. بررسی رابطه هوش و خلاقیت دانش آموزان پسر مقطع دوم نظری دبیرستانهای تهران. (پایان نامه کارشناسی ارشد) چاپ نشده، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران 1372.
11. جویس، ب و ویل، م. (1371). عوامل مؤثر در بهبود کیفیت تدریس. (ترجمه احمد نصرافهانی). فصلنامه تعلیم و تربیت. شماره 29.
12. خانزاده، علی (مترجم). بودوم، آلن (مولف). خلاقیت در آموزشگاه. انتشارات سهامی چهار، تهران 1358.
13. دلاور، علی (1371) روش های آماری در روان شناسی و علوم تربیتی. تهران: رشد.
14. دهگانپور و دیگران (مترجم). کاپلان، هارولد؛ سادوک، بنیامین (مولف). واژه نامه روانپزشکی و روانشناسی. انتشارات بدر. تهران 1373.
15. سالاری فر، محمدحسین. (1375). بررسی نقش اجزاء دانش فراشناختی در حل مسأله و پیشرفت تحصیلی. (پایان نامه) دانشگاه تهران.
16. سیف، علی اکبر. (1376) روش های اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی. تهران: دوران.
17. سیف، علی اکبر. (1372) روان شناسی پرورشی (روان شناسی یادگیری و آموزشی) تهران: آگاه.
18. سیف، علی اکبر. (1372) روش تهیه پژوهش نامه در روان شناسی و علوم تربیتی. تهران: دانشکده روان شناسی علامه طباطبائی.
19. سیف، علی اکبر (1376) روش های یادگیری و مطالعه. تهران: دوران.
20. شفیق آبادی، عبدالله (1378) راهنمایی و مشاوره تحصیلی و شغلی (مفاهیم و کاربردها). تهران: انتشارات سمت.
21. صرافان، عبدالرضا (مترجم). فراری، آنا اولیوریو (مولف). نقاشی کودکان و مفاهیم آن. انتشارات دیبا، چاپ چهارم، تهران 1371.

22. عباباف، زهره (1376) «مقایسه استراتژی‌های یادگیری دانش‌آموزان قوی و ضعیف دوره دبیرستان مناطق 4، 2 و 11 شهر تهران در سال تحصیلی 75-74». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.
23. فلاول، جان، اچ (1979) رشد شناختی، ترجمه فرهاد ماهر (1377)، تهران: انتشارات رشد.
24. فتحی آذر، اسکندر، (1362) تدریس و یادگیری از دیدگاه شناخت‌گرایی. فصلنامه تعلیم و تربیت، سال نهم، شماره 1، مسلسل 33.
25. فلاول، ج. اچ (1377)، رشد شناختی، (ترجمه ماهر، فرهاد)؛ تهران: سمت.
26. کله، پیتر. جان، لوران (1990) روش‌ها و راهبردها در تعلیم و تربیت کودکان استثنایی. ترجمه فرهاد ماهر (1372) تهران: قومس.
27. لکزاده، کبری. (1378) تأثیر راهبردهای فراشناختی (پس ختام SQ4R) بر درک مطلب، سرعت یادگیری و عملکرد خواندن دانش‌آموزان دختر پایه اول دبیرستان دانشگاه علامه طباطبایی.
28. کدیور، پروین (1372). فراشناخت و اهمیت آن در کارایی حافظه. پانزدهمین کنفرانس ادواری مؤسسه بین‌المللی روش‌های سوادآموزی بزرگسالان. سال سوم، شماره 6.
29. گروه زیست‌شناسی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، وزارت آموزش و پرورش (1378)، کتاب معلم (راهنمای تدریس) علوم زیستی و بهداشت. تهران: مولف.
30. ماهر، فرهاد (1372) روشها و راهبردها در تعلیم و تربیت کودکان استثنایی. تهران: انتشارات قومس.
31. متولی، سیدمحمد (1376) «بررسی تأثیر آموزش راهبردهای فراشناختی بر خواندن، درک مطلب و سرعت یادگیری دانش‌آموزان کلاس‌های اول دبیرستان‌های دخترانه شهرستان فردوس». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.
32. مصرآبادی، جواد (1380) «اثر بخشی آموزش راهبردهای یادگیری (شناختی و فراشناختی)، سرعت خواندن، یادداری و درک مطلب در متون مختلف». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.

33. متولی، محمد. (1376)، بررسی تأثیر آموزش مستقیم راهبردهای فراشناختی آموزش دوجانبه و بازآموزی اسنادی بر سرعت یادگیری، درک مطلب و خواندن دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی علامه طباطبایی.
34. مزروقی، رحمت ا...، (1376). پیشرفت تحصیلی و باورهای معرفت شناختی، تربیت سال سیزدهم، شماره اول.
35. موسوی نژاد، عبدالمحمد. (1376) بررسی رابطه باورهای انگیزشی و راهبردهای یادگیری خود تنظیم داده شده با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان سال سوم راهنمایی. (پایان نامه، دانشگاه تهران).
36. واحدی، شهرام. (1376) مقایسه استفاده از راهبرد شناختی و فراشناختی در بین دانشجویان ترک زبان (ترک-فارس) و فارسی زبان دانشگاه علامه طباطبایی.
37. هرنگنهان والسون. (1376) مقدمه‌ای بر نظریه‌های یادگیری (ترجمه علی اکبر سیف)، تهران: دوران.
- منابع انگلیسی:

38. Ashcraft, M. H. (2002) cognition. Upper saddle river, NJ: prentice- Hall.
39. Biehler, R. F, & Snowman, J. (1993) Psychology Applied to Education. Houghton Mifflin.
40. Braten, Ivar, Olaussen, Bodils (2000). The learning and Study Strategies of Norwegian first year college student. U. S. A
41. Brown, A. L. (1985). Mental orthopedics, the trainig of cognitive Skills an inter view with alfred Binet, in SoFo chipman, J. W. Segal & R. Glaser (Eds). Thinking and learning skills. Vol 2: Research and open questions. Hill sale, NJ: law rence Erlbaum Associates.
42. Costa, Althuri (1984). Mediating the Meta cognitive, educational leadership. (Novemeber 1984). 57-62.
43. Cross, David. R, & Paris, Scott. G. (1988). Developmental and instructional analyses of children's meat cognition and reacting comprehension. Journal of Educational Psychology. V, 80.
44. Flavell, J. H. (1988). Cognitive development. (3th ed). Englewood cliff NJ: prentice – Hall.
45. Rickey, D. Stacy, A. (2000). The Role of Metacognition in learning chemistry. CHEMICAL EDUCATION. V, 77. n, 7.

-
46. Slavin, R. (1992). Cooperative Learning.
 47. Lefrancois, R, Guy. (1991). Psychology for teaching. California, wadasworth, Inc.
 48. Schraw, G. & Moshman, P. (1995). Meat cognitive theories. Educational Psychology Review, Vol 7. no 4.
 49. Paris, Scott. G, & Oka, Evelyn, R. (1986). Children's reading strategies meat cognition, and motivation. Develop mental Reviv. V 6.25-56.

Archive of SID